CHAPTER 10

L.N. TOLSTOY'UN *SAVAŞ VE BARIŞ* ADLI ESERİNDE MOSKOVA VE PETERBURG İMGESİ

THE IMAGES OF MOSCOW AND SAINT PETERSBURG IN L.N. TOLSTOY'S *WAR AND PEACE*

Kamile Sinem KÜÇÜK[1]

[1]Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye

e-mail: ksinemkucuk@gmail.com

DOI: 10.26650/BS/AA14.2021.001-1.10

ÖZ

1147 yılında Knyaz Yuri Dolgoruki tarafından kurulan tarihe yüzyıllarca tanıklık etmiş Moskova ve 1703 yılında Çar I. Petro tarafından kurulan Sankt-Peterburg kentleri birbirlerinden oldukça farklı imgelere sahiptir. Yüzünü Batı'ya dönen Peterburg ve kendi *özünü* savunan Moskova tarih boyunca düşünce tarihi, edebiyat, sanat vb. alanlarda birbirinden farklı görüşleri destekleyen iki kent haline gelir. Bu bağlamda Moskova ve Peterburg sakinlerinin farklı dünya görüşlerine sahip olduğu; dillerinin, konuşma biçimlerinin, geleneklerinin, inançlarının ve de gündelik yaşamlarının yaşadıkları kente göre şekillendiği gözlemlenmektedir. Bu görüşler doğrultusunda Tolstoy'un *Savaş ve Barış* (*Voyna i mir*) adlı eseri içerdiği yüzlerce karakterle Moskova ve Peterburg sakinlerini 1812 Vatan Savaşı öncesinde ve sonrasında gözler önüne serer. Tarihi bilgiler içeren eser, kendilerine özgü dünyaları olan bu iki kentin 19. yüzyıldaki konumuna tanıklık edilmesine neden olur. Çalışmanın amacı Tolstoy'un Savaş ve Barış adlı eserinde Moskova ve Peterburg kentlerini sakinleri aracıyla ele almak ve (bu iki önemli kente) yüklenen anlamları bir edebiyat eseri aracılığıyla açığa çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: L.N. Tolstoy, *Savaş ve Barış*, Moskova, Peterburg, 1812 Vatan Savaşı

ABSTRACT

Moscow, which was founded by Knyaz Yuri Dolgorukiy in 1147 and has been home to Russian people for centuries, and Saint Petersburg, which was founded by Tsar Peter the Great in 1703, have very different images. In time, Saint Petersburg became more western oriented and Moscow came to

represent the Russian soul and their people have held diverse opinions on history of thought, literature, art etc. throughout history. In this context, it is observed that the residents of Moscow and Saint Petersburg have different worldviews. In addition to their language, the way they speak, their traditions, their beliefs, and their daily lives are shaped by the cities in which they live. In line with these views, *War and Peace* by Tolstoy, with its hundreds of characters, depicts the residents of Moscow and Saint Petersburg before and after the War of 1812. The novel, which includes historical information, reveals different identities of these two cities, each with their own particular perspectives, especially in the ways in which they experience war in the 19th century. The present study aims to examine the cities of Moscow and Saint Petersburg through the mindset of their residents in Tolstoy's *War and Peace* and uncover the meanings attributed to these important cities by contemplating a literary masterpiece.

Keywords: L.N. Tolstoy, *War and Peace*, Moscow, Saint Petersburg, 1812 Patriotic War

EXTENDED ABSTRACT

The images of Moscow and Saint Petersburg, which are frequently found in Russian literature, have opposite meanings. The foundation of Saint Petersburg by Tsar Peter the Great, whose name is identified with Western and innovative reforms in Russian history, set the stage for the opposing position of the two cities in the history of thought, literature, art, etc. Founded in 1703, Saint Petersburg has become Russia's gateway to Europe. On the other hand, Moscow, which was founded in 1147 and based on the doctrines of Orthodox Church, was called the city of the Saints and the holy city. As mentioned above, while Moscow is known for its principles of Orthodoxy and holiness, Saint Petersburg stands out with its Westernization and European concepts.

Tolstoy's *War and Peace* is one of the works in which the opposition of Moscow and Saint Petersburg images was exposed. The contrast was revealed through the daily lives, morals, and social considerations of the aristocracy in Moscow and Saint Petersburg. In the beginning of this study, two events reveal the opposition between the cities: Anna Pavlovna Scherer's salon and the celebration of the Countess Rostova and her daughter Natasha's name day.

The salon of Anna Pavlovna, one of the best-known nobles in Saint Petersburg, unites the nobility of Saint Petersburg. At the salon, guests make pretentious gestures and play their roles as if they were actors. On the contrary, at the celebration the Countess Rostova and Natasha's name day in Moscow, guests are sincerely welcomed and people have a feast with the sound of music, laughter, and applause.

Tolstoy, who attaches importance to the concept of family in his art, also deals with families who have different traditions and lifestyles in *War and Peace*. In this context, the

Kuragin family from Saint Petersburg and the Rostov family from Moscow attract attention because of contrasting family characteristics. The father of the Kuragins, Vasili Kuragin, thinks that his sons are the biggest burdens of his life, the cross he has to carry. As mentioned, the relationship among the Kuragins is not good. Vasili Kuragin, like his sons, is described as merciless, greedy, and cunning. Unlike the Kuragins, Rostov family members feel love and loyalty to each other. They are a modest, vivacious, benevolent, hospitable, honest family with good relations with the nobility and peasants.

The opposition of the two cities is evident from the behavior of the nobles in Moscow and Saint Petersburg towards one of the novel's main characters, Pierre Bezuhov. Pierre, who is a child born out of wedlock and who has just returned from abroad, has a legacy from his father and henceforth changes the outlook of the Saint Petersburg nobility towards him. In addition to this, events such as his marriage, the dueling, and the divorce cause the attitude of the Saint Petersburg nobility to change. Unlike Saint Petersburg society, Moscow residents have never changed their approach to him. They always think of Pierre as a good, smart, cheerful, generous, contemplative, sincere, old-style Russian gentleman.

In addition, the attitudes of the residents of these two cities towards social developments which occurred before and after the War of 1812 also played an important role in emphasizing this contradiction. When Moscow is occupied, Muscovites leave the city and it is on fire; nobles in Saint Petersburg continue their life as before. It is necessary to make great efforts for Saint Petersburg people to be aware of the danger and the difficult situation of the Russian people. However, the balls, French theaters, and intrigues continue.

As in the title of his work, *War and Peace*, Tolstoy often refers to opposite terms side by side. In this study, where there are opposite concepts such as life and death, love and hate, and materialism and spirituality, Moscow and Saint Petersburg are described as two cities with contradictory features. It also aims to express how the meanings attributed to the cities throughout history were also affected by the city residents.

Giriş

Rus edebiyatında sıklıkla yer alan Moskova ve Peterburg imgeleri birbirine karşıt anlamlar içermektedir. Rusya tarihinde adı Batılı ve yenilikçi reformlarla özdeşleşen Çar I. Petro tarafından Peterburg'un kurulması, söz konusu iki kentin düşünce tarihi, edebiyat, sanat vb. alanlarda karşı karşıya gelmesindeki zemini hazırlar. 1703 yılında kurulan 1712-1918 yılları arasında başkent olan Peterburg, Rusya'nın Avrupa'ya açılan kapısı haline gelir. 1147 yılında Ortodoksluk öğretilerine dayalı bir şekilde kurulan Moskova ise Azizlerin kenti, kutsal kent olarak anılır. Bununla beraber, söz konusu kutsallık kavramı Keşiş Filofey'in Üçüncü Roma tezi ile yüceltilir (Lyusıy, 2013, s. 19). Bu düşünceye göre Bizans İmparatorluğu'nun çöküşünden ve İstanbul'un fethedilmesinden sonra Moskova Ortodoksluğun merkezi olmalıdır; böylece Moskova Üçüncü Roma ilan edilir. Vurgulandığı üzere; Moskova, Ortodoksluk ve kutsallık ilkeleri ile anılırken, Peterburg Batılılaşma ve Avrupa kavramları ile öne çıkar. Dolayısıyla bu iki önemli başkentin kuruluş aşamasında vurgulanan ilkelerin ve temsil ettikleri düşüncelerin farklılıkları tarihi bir zemine dayanmaktadır. Bunun yanı sıra Rus dilinin *dişilik, erillik* kuralına göre bu iki kente farklı anlamlar yüklenir. Söz konusu kurala göre dişi bir sözcük olan Moskova; Rus düşüncesinde bir kadın, bir anne olarak ele alınır. Peterburg ise erkektir.1712 yılında Çar I. Petro ve Çariçe I. Yekaterina'nın Peterburg'daki evliliğinden sonra Peterburg'un *damatlar*, Moskova'nın ise *gelinler* kenti olduğu ile ilgili deyişler dile yerleşir (Lyusıy, 2013, s.84). Rusya'nın tarihi dokusu ile ünlü başkenti Moskova, *Rusya'nın kalbi*; tarihte yüksek rütbeli devlet görevlilerinin yaşadığı ve önemli devlet kararlarının alındığı Peterburg ise *Rusya'nın aklı* olarak anılır. Ahşaptan inşa edilen bir kent olan Moskova tarih boyunca yangın felaketlerine maruz kaldığından dolayı *ateş*, su baskınlarının yaşandığı Peterburg ise *su* ile özdeşleştirilir.

Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı Moskova ve Peterburg imgelerindeki karşıtlığın görüldüğü eserlerden biridir. Söz konusu karşıtlık Moskova ve Peterburg soylularının gündelik yaşamları, ahlak anlayışları, toplumsal düşünceleri aracılığıyla gözler önüne serilir. Rus kültürbilimci Yuri Lotman *Puşkin'in Yevgeni Onegin adlı Romanı Hakkında Eleştiriler (Roman A.S. Puşkina Yevgeni Onegin kommentariy)* başlıklı çalışmasında olayların her zaman Peterburg, Moskova, köy, posta yolu gibi belirli bir mekânda gerçekleştiğinin; bu nedenle olayların niteliğinin ortaya çıktıkları yerle yakından ilişkili olduğunun altını çizer (Lotman, 1995, s.510). Bu bağlamda *Savaş ve Barış*'taki karakterlerin yaşadıkları kentle bağlantılı olduğu dikkati çekmektedir. İncelemede Peterburg'da ve Moskova'da verilen davetler, Peterburglu ve Moskovalı soyluların aile yapısı, Moskovalıların ve Peterburgluların eserin ana karakterlerinden biri olan Piyer'e karşı davranışları göz önünde bulundurulur. Bunun yanı

sıra söz konusu iki kentin sakinlerinin 1812 Vatan Savaşı öncesinde ve sonrasında gelişen toplumsal gelişmelere karşı tutumları da bu karşıtlığın vurgulanması açısından önem taşır.

1. İki Kent İki Davet: Anna Pavlovna'nın Salonu ve Rostov Ailesinin İsim Günü Kutlaması

Eserin ilk cildinde ikinci bölümden on sekizinci bölüme kadar Moskova ve Peterburg karşıtlığı bu iki kentte düzenlenen davetler aracılığıyla açığa çıkarılır. Kentteki gündelik yaşam, Peterburg soylu kesiminin önemli isimlerinden biri olan Anna Pavlovna Scherer'in daveti ve Peterburg gençlerinin buluştuğu Kont Vasili Kuragin'in oğlu Anatol Kuragin'in verdiği oyun daveti ile okuyucuya tanıtılır. Ardından Moskova'nın önemli soylu ailelerinden biri olan Rostov ailesinin malikânesinde düzenlenen İsim Günü daveti ile (İmeninı) Moskova soylu çevresi betimlenir. Böylelikle Anna Pavlovna Scherer'in salonu ve Rostovlar'ın İsim Günü kutlaması arasındaki farklılıklar gözler önüne serilir.

Anna Pavlovna'nın daveti, Peterburg soylularını genç, yaşlı ayırt etmeksizin bir araya getirir. Davetliler birbirlerine anlattıkları hikâyelerle ve gösterişli kıyafetleriyle birbirini etkileme çabası içerisindedir. Bir davetlinin konumu ne kadar yüksekse, ona gösterilen ilgi de o kadar yoğundur ya da güzelliği ile ön plana çıkan bir kadın, bütün davetin göz bebeği haline gelebilir.

Tolstoy, Anna Pavlovna'nın davetini şu şekilde betimler: "Çarklar her tarafta düzenli bir şekilde dönüyor, hiçbir duraklama sesi gelmiyordu" (Tolstoy, 2018, s. 26). Yazarın sözleriyle vurguladığı üzere; davette birtakım kurallar uygulanmakta ve herkes adeta bir aktör gibi kendi rolünü oynamaktadır. Kurallardan biri davetlilerin soyluluk derecelerine göre selamlanması ve ilgi gösterilmesidir. Örneğin; Anna Pavlovna'nın teyzesi ile tanışan konukların yaşlı kadını saygıyla selamlaması ve kısa konuşmalardan sonra bir daha onun yanına uğramamaları, davet sahibesinin bu durumu hüzünlü ve ciddi bir tavırla takip etmesine neden olur. Anna Pavlovna misafirleri etkilemek için konuklara önce kontu sonra rahibi takdim eder. Yazar, davetin sahibesini, "pis bir mutfakta insanın yemek istemeyeceği bir et parçasını olağanüstü güzel bir yemekmişçesine servis yapan iyi bir şef garsona" benzetir (Tolstoy, 2018, s. 27). Davetteki düzeni bozan tek kişi; hayatında ilk defa soyluların arasında bir davete katılan, yurt dışından yeni dönmüş, herhangi bir devlet hizmetinde bulunmamış Kont Bezuhov'un evlilik dışı oğlu Piyer'dir. Davet sahibesi Piyer'in aralarında bulunmasından duyduğu rahatsızlığı onu en alt sınıftaki insanlara uygun bir biçimde selamlayarak belli eder. Davetin temel kurallarından bir diğeri ise, akla gelen her fikrin topluluk içinde beyan edilmemesidir. Ancak Piyer bu durumun farkında değildir. Piyer, Napolyon ve dünya düzeni üzerine davetin önemli misafirlerinden

kont ve rahiple tartıştığı sırada davet sahibesi araya girip konuyu değişmeye çabalar. Anna Pavlovna'ya göre Peterburg davetlerinde yazılı olmayan kurallarının dışına çıkılması oldukça rahatsız edicidir. Bu nedenle Peterburg davetlerinde kimse rolünün dışına çıkmaz.

Anna Pavlovna'nın davetinde Piyer'in yanı sıra, Kont Bolkonski'nin oğlu Prens Andrey de yapmacık tavırlar sergilemez. Tüm bu samimiyetsizliğin farkında olan Prens Andrey soylu yaşamını "salonlar, dedikodular, balolar, gösteriş ve saçmalıklar" olarak değerlendirir (Tolstoy, 2018, s. 53).

Anatol Kuragin'in verdiği oyun daveti ise Peterburg'un soylu yaşamına dair bir diğer örnektir. Bu toplantı genç soylu delikanlıların sınırsızca alkol tükettiği, kumar oynadığı, mantıkdışı iddialara girdiği, kahkahaların ve bağırışların eksik olmadığı bir ortamdır. Gençlerin zevk ve eğlenceye düşkün bu yaşam biçimi Moskova'da dahi yankı bulur. Konuyla ilgili eserde anlatılanlar şöyledir:

> Bir yerlerden bir ayı bulmuşlar, arabalarına atmışlar ve aktrislere gidiyorlarmış. Polis durdurmak için peşlerinden koşmuş. Polisi yakalamışlar, ayıyla sırt sırta bağlamışlar ve ayıyı Moyka'ya bırakmışlar; ayı yüzmeye başlamış, polis de sırtında. (Tolstoy, 2018, s. 65)

Yaşananlardan sonra davete katılan gençlere çeşitli yaptırımlar uygulanır. Subay Dolohov'un rütbesi düşürülür; Piyer ve Anatol Peterburg'dan sürülür. Yaşanan bu gibi olaylar dolayısıyla Peterburg delikanlılarının isimleri sorumsuzluk, çapkınlık, taşkınlık, zevk ve eğlenceye düşkünlük gibi sıfatlarla anılır.

Tolstoy, söz konusu iki toplantı ile Peterburg soylu yaşamını gözler önüne serdikten sonra Moskova'da Rostov ailesinin Povarskaya Caddesi'nde bulunan evlerinde verdiği daveti betimler. Davet, aynı isme sahip olan anne ve küçük kızın İsim Günü kutlamasıdır. Peterburg'daki Anna Pavlova'nın davetinde olduğu gibi, bu kutlama da her yaştan konuğun yoğun ilgisi altındadır. Ancak, Rostov ailesinin İsim Günü, Anna Pavlova'nın davetinin aksine misafirperverliğin ön planda olduğu, yaşam dolu, eğlenceli, coşkulu ve samimi bir davettir. Kont Rostov, konuklarının mevki olarak kendisinden yukarıda ya da aşağıda olmasını önemsemeden onlara "canım (ma chère ya da mon cher)*"* diye hitap eder (Tolstoy, 2018, s. 62). Kont Bezuhov'un Marya Dmitriyevna ile yaptığı dans, davetin coşkulu anlarından biridir ve insanlardaki samimiyetinin bir göstergesidir. Yaptığı taşkınlık sonrası Peterburg'dan sürülen Piyer hakkındaki dedikoduların duyulmasına rağmen genç adam Moskova'da misafirperverlikle karşılanır. Rostov ailesinin daveti alkışların, kahkahaların, dans, müzik ve şarkıların eksik olmadığı bir ortamda insanları bir araya getirir. Bunun yanı sıra davette yapmacık davranışlar sergilenmez, konuklar fikirlerini özgürce beyan edebilirler.

Bu bakımdan, karakterlerin ülke politikası ve savaş hakkındaki görüşleri Rostov ailesinin davetinde açıkça ele alınmaktadır.

2. İki Kent İki Aile: Peterburglu Kuragin ve Moskovalı Rostov Aileleri

Edebi yaratıcılığında aile kavramına önem veren Tolstoy, *Savaş ve Barış*'ta da birbirlerinden farklı aile geleneklerine ve yaşam biçimlerine sahip olan aileleri ele alır. Bu bağlamda, Peterburglu Kuragin ve Moskovalı Rostov aileleri birbirlerine zıt ailevi özellikleri dikkat çekmektedir. Kuragin ailesi nüfuzlu bir soylu olan Vasili Kuragin, eşi Alina Kuragina, oğulları İppolit, Anatol ve kızı Elen'den oluşmaktadır. Rostov ailesinin üyeleri ise İlya Rostov, eşi Natalya Rostova, oğulları Nikolay ve Petya, kızları Vera ve Natalya'dır. Rostov ailesi ile yaşayan yeğenleri Sonya ise ailenin bir diğer üyesidir.

Kuragin ailesinin birbiriyle bağları çok güçlü değildir. Vasili Kuragin çocuklarını "hayatının en büyük yükleri, taşımak zorunda olduğum çarmıh" olarak tanımlar (Tolstoy, 2018, s. 21). Üstelik oğullarından şu şekilde bahseder:

> Biliyorsunuz eğitimleri için bir babanın yapabileceği her şeyi yaptım ama ikisi de sonunda budala oldu çıktı. İppolit en azından sessiz sakin bir aptal, Anatol ise geçimsiz. Aralarında tek fark bu. (Tolstoy 2018, s. 20)

Sosyal hayatta başarılı ve bu başarıyı alışkanlık haline getiren Vasili Kuragin insanlarla ilişkilerini kendine ya da ailesine fayda sağlayacak biçimde kurmaya özen gösterir. Ancak soylu adamın yalnızca çıkarlarına ulaşmak için kötülük yapacak biri olmadığı vurgulanır. Başarıya ulaşmak için etraflıca düşünen Vasili Kuragin önce ölüm döşeğinde olan Kont Bezuhov'un mirasından pay almaya çalışır. Bunu başaramayınca yüklü mirasın sahibi olan Piyer'le kızını evlendirmeye karar verir. Böylece mirası dolaylı yoldan elde etmiş olur. Güzel ve zarif bir kadın olarak Elen yaptığı evlilikten sonra Peterburg soyluları arasında bir çeşit iktidar haline gelir. Vasili Kuragin oğlu Anatol'ü zengin soylu bir aile olan Bolkonskilerin kızı Marya ile evlendirmeye çalışır. Ancak bu plan başarısız olur. Eserde anne Alina Kuragina hakkında yeterli bir bilgi bulunmamaktadır. Oğulları ile beraber Vasili Kuragin merhametsiz, açgözlü ve kurnaz olarak tanımlanır (Zerçaninov, 1940, s. 372).

Kuragin ailesinin aksine Rostovlar sade, hayat dolu, iyiliksever, misafirperver, soylularla ve köylülerle iyi ilişkiler içerisinde olan, ailenin her üyesine bağlılık ve sevgi duyan, dürüst bir aile olarak ele alınır (Zerçaninov, 1940, s. 372). Rostov ailesinin üyeleri birbirinden oldukça farklı ruh dünyaları ile betimlenir. Baba İlya Rostov iyi erdemlere sahip eski tip

toprak sahiplerinin bir tasviridir. Anne Natalya Rostova çocuklarına oldukça düşkün duygusal bir kadındır, çocuklarıyla arasındaki bağ eserde şöyle ifade edilir:

> Bugüne kadar Tanrı'ya şükür, çocuklarımın hep arkadaşı oldum, bana güvenleri tam. Kızlarımın her zaman ilk sırdaşı olacağımı, Nikolenka çabuk parlayan karakteri yüzünden yaramazlık yapsa da şu Peterburg beyleri gibi olmayacağını biliyorum. (Tolstoy, 2018, s. 72)

Evin gençleri Nikolay, Petya, Vera, Natalya ve Sonya eve canlılık ve neşe getirirler. Vera dışında, kardeşler ve kuzen Sonya birbirleriyle iyi ilişkiler içerisindedirler. Nikolay, zor zamanlar yaşadığında aklına ilk gelen ailesidir. Savaş sırasında yaralandığında aklından ailesini çıkaramaz; kumar oynarken kaybettiğinde evlerindeki neşeli hallerini düşünür ve ailesine karşı mahcubiyet hisseder. Nikolay askerden geldiğinde ailenin karşılaması coşku doludur; hepsi bir ağızla çığlıklar atar, heyecanla onu öper ve kucaklar.

Rostovlar, Peterburg'da hükümdarın da bulunduğu bir baloya katılacak kadar soylu, dayılarının köy evinde Rus halk şarkıları ve dansları ile eğlenecek kadar da Rus ruhuna sahiptirler. Natalya'nın köy evinde dans etmesi üst sınıf Avrupa kültürün, köylü sınıfının Rus kültürü ile karşılaşmasıdır (Figes, 2002, s. 20). Kültürbilimci Orlando Figes *Nataşa'nın Dansı* adlı çalışmasında Rostova malikânesinde ya da imparatora takdim edileceği baloda Nataşa'dan beklenen davranışların, onun köy sahnesinde sergilediği davranışlardan oldukça uzak olduğunu vurgular (Figes, 2002, s. 25). Tolstoy, Fransız mürebbiyesi ile büyümüş bu soylu genç kızın eğitim ve sosyal sınıf olarak çok uzak olduğu köy kültürüne içgüdüsel olarak nasıl bu kadar çabuk uyum sağladığını sorgular (Tolstoy, 2018, s.7 59). Figes'e göre Nataşa *Rusluğu* yaptığı köy evindeki dans ile bulur. Şüphesiz ki, Nataşa'nın dansı bir semboldür. Ancak Rostov ailesinin Rus kültürüne ait geleneklerle sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtmek gereklidir (Bıçkov, 1954, s. 161). Örneğin; Rostov ailesinin evinde Rusça hâkimdir. Fransızca neredeyse hiç konuşulmaz, yalnızca gerekli zamanlarda Fransızcaya başvurulur. Hatta İlya Rostov Fransızcayı iyi bilmemektedir.

Eserde Peterburglu ve Moskovalı ailelerin çeşitli olaylar karşısında içten bir tutum gösterip göstermedikleri değerlendirilmektedir. Rostov ailesinin Moskova'dan Peterburg'a taşındığı zaman Peterburglular tarafından önemsenmemesi bu duruma önemli bir örnektir. Peterburg'da taşralı bir aile olarak görülen Rostovların bu duruma rağmen misafirperliklerini sergilemeye devam etmesi Moskova'nın geleneksel yapısını vurgulaması bakımından önem taşır.

3. Moskova ve Peterburg Soyluları arasında Piyer Bezuhov

Yurtdışından dönüp soyluların arasına katılan ve evlilik dışı bir çocuk olan Piyer'in yaşamı uzun bir süre bir nehirde sürüklenirmişçesine devam eder (Suhih 2017, s. 331). Piyer

Bezuhov eser boyunca arayış içerisinde olan karakterlerden biridir, özellikle hayatın anlamını sorgulayarak onu bulmaya çalışır:

Kötü ne? İyi ne? Neyi sevmek, neden nefret etmek gerekiyor? Ne uğruna yaşanmalı ve ben neyim? Yaşam ne, ölüm ne? Hangi güç her şeye hükmediyor? (Tolstoy, 2018, s. 518)

Piyer'in felsefi sorgulamaları yaşamını yönlendirmektedir. Hatta büyük bir mirasın ona kalması, Elen ile evlendirilmesi, Dolohov'la düello yapması ve karısından boşanması gibi olaylar onun yaşamını bu sorgulamalar kadar etkilemez (Suhih 2017, s. 331). Ancak Peterburg'da Piyer'in içinde bulunduğu çevre, yaşanan bu olaylar doğrultusunda ona olan davranışlarını şekillendirir. Örneğin; yurtdışından Peterburg'a dönen ve daha önce hiçbir soylu davetine katılmayan Piyer Peterburglular tarafından küçümsenir; babasının yüklü mirası ona kaldığında ve babasının soyadını resmi olarak aldığında ise aynı kişilerin ilgisi ona çevrilir. Piyer, Moskova'da olduğu gibi, Peterburg'da da insanların nazik, sevgi dolu bir biçimde ona yaklaşmaya başladığını ve artık konuşmalarının eskisine kıyasla hoş bir etki yaptığının farkına varır. Ancak o, Peterburg'un Çariçesi olarak görülen Elen ile yaptığı evlilikten sonra Peterburg çevresi tarafından bir soytarı olarak tanımlanır.

Piyer'in Peterburg'daki yaşamından, tüm Peterburg'u tanımasından, devlet hizmetinden ve karısından bunalması dolayısıyla Moskova'ya gider. Piyer'in gözünden Moskova'nın canlı tasviri şu sözlerle aktarılır:

> Şehirde dolaşırken altın süslemelerinin önünde sayısız mumun yandığı küçük İverskaya Klisesini, çiğnenmemiş karla kaplı Kremlin Meydanını, arabacıları, Sivtsev Brajerk'teki küçük barakaları, bir şey istemeyen, bir yere gitmekte acele etmeyen, sadece ömürlerini tamamlayan Moskovalıları, yaşlı Moskova hanımefendilerini, Moskova balolarını ve Moskova'daki İngiliz Kulübü'nü görür görmez kendini evinde sakin bir sığınakta hissetti. (Tolstoy, 2018, s. 792)

Piyer'in Moskova'ya döndüğü bölümlerde Moskova'nın misafirperverliği ve samimiyetinin altı bir kez daha çizilir. Moskovalılar Piyer'i uzun süredir bekledikleri bir misafir gibi karşılarlar. Piyer Moskova sosyetesi için "sevimli, iyi, akıllı, neşeli, cömert bir garip adam, dalgın, samimi, eski tip bir Rus beyefendisidir" (Tolstoy, 2018, s.792). Piyer'in gözünden Moskova ise "rahat, sıcak, alışık olduğu, kirli, eski bir sabahlığa benzetilir" (Tolstoy, 2018, s. 792).

4.1812 Yılında Moskova ve Peterburg

Eserde 1812 yılında Fransız askerlerinin Moskova'ya doğru ilerlemesi ile başlayan süreçte Moskova ve Peterburg sakinlerinin gündelik yaşamlarındaki, politik görüşlerindeki

ve toplumsal algılarındaki farklılık dikkat çekici bir hal alır. İşgalin yaklaşması ile eserde Moskova sahneleri ağırlık kazanır.

1812 yılında Fransız orduları Moskova'ya girmeden önce Çar I. Aleksandr'ın Moskova'ya gelmesi kentte coşkulu bir ortam oluşmasına ve vatansever fikirlerin yayılmasına zemin hazırlar. Ancak Çar kentten ayrıldıktan sonra bu coşku yerini umursamazlığa bırakır. Yaklaşan tehlikeyi düşünmek Moskova halkına göre bunaltıcı ve acı vericidir. Felaketi önlemek bu durumda mümkün değildir ve bu nedenle halkın durumu görmezden gelmesi ve soğukkanlı davranması gereklidir (Tolstoy, 2018, s. 209).

Bu dönemde Moskova'da Kont Rastopçin'in milliyetçi fikirlerini sunduğu afişleri yayılır, bu afişlerin okunduğu toplantılarda Fransızlarla alay edilen konuşmalar yapılır. Halkın zengin kesimi aylar öncesinden götürebildikleri eşyalarıyla kentten ayrılmaya başlar, geri kalanlar ise malını ve mülkünü bırakıp gider, yoksullar terk edilmiş kentte kalır. Memurlar, din okulu öğrencileri, içlerine soyluların da karıştığı fabrika işçileri, hizmetçiler ve köylüler kentte kalanlardır. Rastopçin hazırladığı afişlerde Moskova'yı terk edenleri korkak olmakla itham eder. Ancak kenti terk edenler içgüdüsel eylemlerle hareket etmekte, bunun yanı sıra Fransız yönetimi altında yaşamayı kabul etmemektedirler. Moskova yaşayanlarının durumu bu haldeyken, yüksek askeri mercilerde Rusya'nın kutsal ve kadim başkentinin savaşılmadan bırakılması ya da savunulması konusunda tartışmalar sürer. Yapılan görüşmeler sonucunda bazı komutanların karşı çıkmasına rağmen, Başkomutan Kutuzov da dâhil olmak üzere birçok komutan, Moskova'nın savunulmasının imkânsız olduğu konusunda ortak karara varır. Bu karar doğrultusunda tartışmanın yönü hem ordunun hem de Moskova'nın kaybedilmesi ya da Moskova'nın savaşmadan verilmesi konusuna çevrilir. Bu durumda savunmanın olanaksız olduğu bir cepheye askerleri sürmek ve ağır kayıplar vermek mantıklı görülmemektedir (Tolstoy, 2018, s.3 32).

Rus dilbilimci ve edebiyat kuramcısı Vladimir Nikolayeviç Toporov'un *Mitolojik Bağlamda Bakire-Kent ve Fahişe-Kent Metinleri (Tekst goroda-devıy i goroda-bludnitsıy v mifologiçeskom aspekte)* adlı makalesinde vurguladığı üzere, tarih ve mitoloji çerçevesinde Babil ve Kudüs kentlerinde olduğu gibi, kentleri kadın kimlikleri ile özdeşleştirmek mümkündür (Toporov, 1987, s. 124). Bu bağlamda *Savaş ve Barış*'ta da Moskova'nın dişileştirilmesi söz konusudur. Napolyon Moskova'ya geldiğinde kent güzel bir doğu kızına benzetilerek canlı bir varlık olarak betimlenir: "Karşısında uzanan ömründe ilk kez gördüğü Doğu güzeline bu gözle bakıyordu. (…) Ona sahip olacağının kesinleşmesi onu heyecanlandırıyor, tüylerini ürpertiyordu" (Tolstoy, 2018, s. 390). Napolyon'un duygularını Rus yazar ve edebiyat eleştirmeni Nikolay Semyonoviç Leskov şu şekilde açıklar:

"Moskova'ya bakan her Rus onun bir ana olduğunu hisseder. Ona bakan ve bunu bilmeyen yabancılar ise kentin dişiliğini hissetmekle yükümlüdür ve Napolyon da bunu hissetmektedir" (Leskov,1958, s. 33). Napolyon'a göre düşmanın işgal ettiği bir kent, namusunu kaybetmiş bir kıza benzemektedir. Toporov, söz konusu makalesinde tarihi ve mitolojik metinlerde bu gibi benzetmelere sıklıkla rastlandığını vurgular. Bir kentin işgal edilmesi; bir kadının namusunu kaybetmesi, onurun yitirilmesi ve saflığın yok olması ile bir tutulur (Toporov, 1987, s. 127).

Eserde terk edilmiş Moskova, kraliçe arısı olmayan bir kovana benzetilir. Yazar, kraliçe arı benzetmesiyle kent-beden ve kent-ruh düşüncelerine dikkat çeker (Tan Metreş, 2016, s. 745). Nitekim Moskova'nın arazisini (beden) ele geçiren Fransız İmparatoru halka (ruh) boyun eğdiremez (Tan Metreş, 2016, s. 745). Kraliçesi bulunmayan bir kovanda hayat artık bitmiştir ama üstünkörü bakıldığında o da diğer kovanlar gibi canlı görünür (Tolstoy, 2018, s. 394). Bu nedenle Moskova'ya ilk kez bakan Napolyon, kenti büyük ve güzel bir bedene benzeterek adeta kentin nefes aldığını hisseder (Tolstoy 2018, s. 390). Ancak Moskova terk edilmiştir; kentin içinde yaşayanlar olmadan varlığını sürdürmesi ve sağlam kalması imkânsızdır. Tolstoy'a göre terk edilmiş, büyük, ahşap bir kentin yanıp kül olmaktan başka şansı yoktur (Tolstoy, 2018, s. 334). Bu nedenle, Moskova yangını bir tür *katarsis* olarak kabul edilmektedir (Hlestkin, 2012, s. 130).

Moskova'da çıkan yangınlardan Fransızlara göre Rastopçin'in barbar yurtseverliği, Ruslara göre ise Fransızların aşırılıkları sorumludur. Leskov'un *L.N. Tolstoy'a göre Vatan Savaşı'nın Kahramanları (Geroi oteçestvennoy voinıy po gr. L.N. Tolstomu)* adlı makalesinde belirttiği üzere; Tolstoy eserinde Moskova yangınını milliyetçi ya da düşmanca düşünceler barındırmadan ele alır ve bu yangını Rusların körü körüne milliyetçi duygularla gerçekleştirdiği konusuna karşı çıkar (Leskov, 1989, s.306). Tolstoy Moskova yangını ile ilgili şöyle bahsetmektedir:

> Moskova'yı sakinleri yaktı, bu doğru ama Moskova'da kalan sakinleri değil, Moskova'yı terk eden sakinleri. Moskova, sakinlerinin Fransızlara tuz-ekmek ve şehrin anahtarını sunmayıp şehri terk ettikleri için işgal edilen Berlin, Viyana ve diğer şehirler gibi sağlam kalmadı. (Tolstoy, 2018, s. 428-429)

Eser Fransız kültürü etkisinde Fransızca konuşarak büyüyen soyluların, dil konusu başta olmak üzere kültürel dünyalarındaki değişimleri gözler önüne serer. İşgal öncesinde Moskova'da yaşayan Rus soylularında Fransız diline karşı bir ön yargı başlar. Marya Bolkonski ile yazışan Moskovalı Juli Karagin artık mektuplarını Fransızca yazmayacağını, Fransızlardan nefret ettiği için dillerini de duymaya katlanamadığını belirtir. Bunun yanı sıra artan vatanseverlik duygularıyla Moskova'da birçok toplantıda Fransızca konuşulması

yasaklanır. Juli'nin Moskova'dan ayrılmadan önce verdiği davette yalnızca Rusça konuşulması ve yanlışlıkla Fransızca bir kelime söyleyenlerin bağış komitesine para ödemesi konusunda bir karar alınır (Tolstoy, 2018, s. 211). Bazı kelimelerin Rusçasını bilmeyen ya da kendini Rusça konuşarak ifade edemeyen davetlilerin düştüğü durum trajikomik bir hal alır. Tolstoy'un dönemin dil sorununu eserine yansıtırken, kültürel ve toplumsal ayrıntıları vurgulamak amacıyla karakterlerini yönlendirdiği görülmektedir (Figes, 2009, s. 138). Örneğin, romanın idealleştirilen karakterlerinin yalnızca Rusça konuşması (Marya Bolkonski) ya da yanlışlarla dolu bir Fransızca konuşması (Nataşa Rostova) vurgulanan Rus ruhunu açığa çıkarır (Figes, 2009, s. 139).

1812 yılında Napolyon'la yaşanan savaşlar Peterburglu Anna Pavlovna ve Elen'in davetlerini etkilemez. Savaştan yedi yıl önce dahi Napolyon karşıtı olan ve Avrupa'nın kurtarıcısının Rusya olacağına inanan Anna Pavlova'nın salonunda, eskiden olduğu gibi Napolyon'un başarılarından şaşkınlıkla söz edilir. Ancak Napolyon'un başarısının altında yatan amacın Anna Pavlovna'nın temsilcisi olduğu saray çevresini rahatsız etmek ve kaygılandırmak olduğu düşünülür (Tolstoy, 2018, s. 152). Elen'in salonunda büyük millet ve büyük insan olarak gördükleri Fransa ve Napolyon'dan 1808 yılında olduğu gibi 1812 yılında da hayranlıkla bahsedilir, Fransa'yla ilişkilerin kopmuş olmasına üzüntüyle bakılır. Elen'in salonunda toplanan insanlara göre bu mesele barış yapılarak bir an önce çözülmelidir (Tolstoy, 2018, s. 152). İşgal devam ederken toplulukların eğilimlerinin değiştiği görülmez. Anna Pavlovna'nın çevresinde Fransız tiyatrosuna gidilmemesi gerektiği düşünülür, savaşın gidişatı ilgiyle takip edilir. Elen'in Fransız yanlısı çevresinde ise düşmanın ve savaşın gaddarlığı hakkındaki dedikodular yalanlanır, Napolyon'un uzlaşma girişimleri değerlendirilir. Tüm bu savaş meselesi Elen'in salonunda genellikle çok kısa süre içerisinde barışla sonuçlanacak anlamsız bir gösteri olarak görülür (Tolstoy, 2018, s. 152). Görüldüğü üzere; Fransa ile mücadele yalnızca savaş cephesinde gerçekleşmemektedir. Fransız kültürü etkisinde büyümüş soyluların kendi kültürlerini ve kendi toplumlarını hor görmeleri, kendi ülkelerinin kaderine kayıtsız kalmaları soyluların ahlaki duruşunu ortaya çıkarır (Bıçkov, 1954, s.160). Peterbugluların tehlikenin ve Rus halkının içinde bulunduğu zor durumun bilincine varabilmeleri için büyük çaba harcanması gereklidir.

Sonuç

L.N. Tolstoy'un *Savaş ve Barış* adlı eserinde zıt kavramlardan yararlanarak çatışma yaratması dikkat çekicidir. Örneğin, eserin başlığında yer alan *savaş* ve *barış* sözcükleri, Rusya'nın yaşadığı iniş ve çıkışların yanı sıra kahramanların kendileri ya da çevrelerine karşı

verdikleri savaşı ve aynı çevre ile içinde bulundukları barış halini simgelemektedir. Yaşam ve ölüm, aşk ve nefret, maddiyat ve maneviyat gibi zıt kavramların bulunduğu eserde, Moskova ve Peterburg, karşıt özellikleri olan iki kent olarak nitelendirilir. Söz konusu iki kentin karşıt duruşları eserdeki kahramanlar aracılığıyla yeni bir düzlemde değerlendirilir.

Eserde Peterburg ve Moskova karşıtlığı sakinleri aracılığıyla ele alınır. Yapay davranışlar sergileyen Peterburg soylularının bir arada olduğu Anna Pavlovna'nın salonu ve cana yakın ilişkilerin dikkat çektiği Moskovalı Rostov ailesinin İsim Günü daveti karşı karşıya getirilerek, iki kentin soyluları hakkındaki ilk izlenimler oluşturulur. Ardından kopuk aile ilişkileri olan, ailenin çıkarları için nüfuzlarını kullanan Peterburglu Kuragin ailesi ve birbirlerine sıkı sıkıya bağlı, evleri her zaman misafirlerle dolu olan Moskovalı Rostov ailesi karşılaştırılır. Kuragin ailesinin kızı Elen ve Rostov ailesinin kızı Nataşa'nın da zıt karakterlere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Peterburglu Elen mantığı ile hareket ederken, Moskovalı Nataşa'nın duyguları ön plandadır. Bunun yanı sıra Elen Rus toplumundan kopuk Avrupai bir yaşam sürerken, Batılı bir eğitim alan Nataşa Rus ruhuna sahiptir. Bu değerlendirmeler sonuncunda, tarih boyunca Moskova ve Peterburg kentlerine atfedilen Batılılık ve geleneksellik gibi kavramların eserdeki kahramanlar üzerinde etkisi olduğu açıkça görülür.

1812 yılı Rus soylularının kültürel değişimi açısından bir dönüm noktasıdır. Napolyon ve ordusunun Moskova'ya girmesi, soylu sınıfın milliyetçi duygularının kabarmasına neden olur ve bununla ilgili adımlar atılmaya başlanır. Eserin Moskova sahnelerinde görüldüğü üzere Fransız kültürünün etkisinde büyüyen soyluların özlerini keşfetmesiyle Fransızca yerine Rusça yazmaya ve konuşmaya çabalarlar. Rus ilkeleri ile kendilerine yeni bir yaşam kurmaya özen gösterirler. Ancak eserin Peterburg sahnelerinde söz konusu savaşın özünü kavrayamadıkları görülmekle beraber, bazı çevrelerde Napolyon sevgisinin tükenmediği de dikkat çekmektedir.

Böylece, kentler arasında olduğu varsayılan tarihi farklılıklar, *Savaş ve Barış*'ta Peterburg ve Moskova'da yaşayan ailelerin günlük yaşamları üzerinden somutlaştırılırken, bu farklılıkların ailelerin çevrelerine, topluma ve savaşa karşı bakış açılarını da belirledikleri savunulmaktadır.

Kaynakça / References

Bıçkov, S. P. (1954). Tvorçestvo L.N. Tolstogo, *Voyna i mir narodno geroiçeskaya epopeya* (s.124-200), Moskva: İzd. Akademii nauk.

Figes, O. (2002). *Nataşa'nın Dansı* (Figen Dereli, Çev.). İstanbul: İnkılap.

Hlestkin, V. M. (2012). Moskva v oteçestvennoy voyne 1812 goda, *Oteçestvennoya voyna: vzglad iz Moskvı* (s.130-138), Moskva: İzd. Glavnoe arhivnoye upravleniye goroda Moskvı.

Leskov, N. S. (1958). *Sobraniye soçineniy. Moskva: Gosudartvennoye izd. hudojestvennoy literaturı.*

Leskov, N. S. (1989). Roman L.N. Tolstogo voyna i mir v russkoy kritike, *Geroi oteçestvennoy voynı po L.N. Tolstomu* (s. 285-332), Leningrad: İzd. Leningradskogo universiteta.

Lotman Yu. M. (1995). Puşkin: Biografiya pisatelya; Stati i zametki 1960-1990, *Roman A.S. Puşkina "Yevgeni Onegin": Kommentariy: Posobiye dlya uçitelya* (472-762), Peterburg: İskusstvo SPB.

Lyusıy, A. P. (2013). *Moskovskiy tekst*. Moskva: Veçe.

Suhih İ. N. (2017). *Russkaya literatura dlya vseh.* Peterburg: Veçe.

Tan Metreş, E. H. (2016). Devrimle Değişen Moskova Algısı.*Uluslararası Sanal Forum İstanbul 2016: Jeo-Kültürel Alanda İnsani Yaklaşımlar* (s. 743-748). İstanbul: Art Sanat.

Tolstoy, L. N. (2018). *Savaş ve Barış* (Tansu Akgün, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Toporov, V. N. (1987). İssledovaniya po strukture teksta, *Tekst goroda-devıy i goroda-bludnitsıy v mifologiçeskom aspekte* (s.121-132), Moskva: Nauka.

Zerçaninov A. A., Raikhin D.Ya & Strajev V. İ. (1940). Russkaya literatura, Moskva: Narkomprosa.